

SKJØTSEL AV BJØRNHAUGMYRA – 2019

TILTAK FOR TRUA NATURTYPER - SLÅTTEMYR

1. NOVEMBER. 2019

RAPPORT 2019:4

Utførende institusjon:

Dokkadeltaet Våtmarkssenter AS

Prosjektansvarlig:

Lea Hoch

Prosjektmedarbeider:

Marketa Smolova, Nils Erik Storsveen

Oppdragsgiver:

Fylkesmannen i Oppland

Kontaktperson:

Victoria Marie Kristiansen

Referanse:

Hoch, L. 2018. Skjøtsel av Bjørnhaugmyra - 2019. Dokkadeltaet Våtmarkssenter Rapport 2019 - 4.

Sammendrag:

Slåttemyr er en sterkt truet naturtype, som er i stadig tilbakegang grunnet arealnedgang og redusert tilstand. For å bevare en tidligere slåttemyr med rikt arts mangfold, skjøtter Dokkadeltaet Våtmarkssenter (DNV) Bjørnhaugmyra i Nordre Land i Oppland. Hvert år ryddes det lauvoppslag og et område av myra slås med en gjentakende syklus på 4-5 år.

I 2019 ble et areal på ca. 16 mål skjøttet. Det ble også ryddet kratt og bjørkeoppslag langs myrkanten på ca. 7 dekar. Bjørnhaugmyra er en god representant for slåttemyrer, og er en av få i Norge som slås jevnlig. Det anses derfor som svært viktig at slåttene av myra fortsetter i årene fremover.

Emneord:

Slåttemyr, skjøtsel, Bjørnhaugmyra

Innhold

Innledning	4
Slåttemyr – en truet naturtype	4
Skjøtsel av slåttemyr	5
Områdebeskrivelse og metode	5
Bjørnhaugmyra – Områdebeskrivelse	5
Metode.....	8
Resultat og diskusjon	11
Videre arbeid.....	15
Kilder	15

Innledning

Slåttemyr – en truet naturtype

Myr kan defineres som et landområde med fuktighetskrevenne vegetasjon som danner torv. Torv dannes når det blir svært fuktige forhold og surstoffmangel i myra. Da vil man få en ufullstendig nedbrytning av plantemateriale og dannelse av torv. Myrvegetasjonen ble tidligere benyttet til dyrefôr i form av slått og beite (Norderhaug, et.al., 1999). Arealene av rikmyr var mye større i tidligere tider og slåttemyr (i rødlista kalt slåttemyrflate i henhold til NiN-systemet) er i dag vurdert som sterkt truet (EN) grunnet betydelig arealnedgang og en betydelig reduksjon i tilstand. Det er også relevant å merke seg at naturtypen slåttemyrkant på den samme rødlista er kategorisert som kritisk truet (CR) med samme begrunnelse. Opphør av slått og påfølgende gjengroing er framhevet som hovedårsaker til den dramatiske reduksjonen av disse to naturtypene (Høitomt, 2011).

Når myrene ikke lenger slås eller beites vil det over tid dannes små forhøyninger og tuer som gir voksested for andre arter enn de som vokser på fastmattene, og lyng, gran og bjørk kan etablere seg. Langs myrkantene skjer endringene raskere, og gråor, bjørk, vier og gran kan vandre inn i myra. Grøfting av myr er en annen viktig trussel. Når myrer grøftes, dreneres fuktigheten bort, og forholdene endres dramatisk. Grunnvannet synker og torva blir brutt ned, noe som fører til at næringsstoffer blir frigjort (Norderhaug, et.al., 1999). Skogsdrift med påfølgende kjøreskader på myra og i myrkantene kan også representere en mulig trussel mot myrøkosystemer.

Arealet av rikmyr (myr med høy pH) i Norge går nedover ikke bare på grunn av menneskelige inngrep. Myr er et økosystem i stadig endring som følge av stadig oppbygging av torv. Denne prosessen omskaper rike myrer til ombrotrofe myrer når plantene, på grunn av et etter hvert tykt torvlag, ikke lengre får tilgang til næringsstoffer fra mineraljorda. Disse prosessene har ulik hastighet i ulike deler av landet. I høyereliggende strøk (mellomboreal-lavalpin sone) vokser torvlaget svært seint, mens utviklingen går raskere i lavereliggende områder (nemoral-sørboreal sone). Slått og beite forhindrer slik torvakkumulering, og spesielt slåttemyrer framstår som stabile økosystem ved regelmessig skjøtsel (Høitomt, 2011).

Slåttemyr er en utvalgt naturtype sammen med annen slåttemark, og har fått sin egen handlingsplan. Det overordnede målet for handlingsplanen er at naturtypene slåttemark, lauveng og slåttemyr bevares gjennom skjøtsel og drift, på en måte og i et omfang som på lang sikt sikrer naturtypene og artene som er bundet til dem.

Verneplanarbeidet startet i 1969, og i Sør-Norge har NTNU Vitenskapsmuseet hatt det faglige ansvaret for gjennomføring av fylkesvise planer. Gjennom de fylkesvise verneplanene er det opprettet 290 myrreservater som dekker 624 km² (NTNU Vitenskapsmuseet 2010). Myr er i tillegg vernet i fylkesvise våtmarksreservater, nasjonalparker og andre verneformer. Totalt er i overkant av 5 % av myrarealet i Norge underlagt vern.

Motivene for vern av myr er mange

- Viktige områder for biologisk mangfold
- Viktige referanseområder
- Myrene kan gi viktig informasjon om vegetasjons- og klimahistorie
- Viktige områder for undervisning
- Karakteristiske områder som har en estetisk verdi

Skjøtsel av slåttemyr

Beiting og slått påvirker myra på forskjellig måte. Beiting kan derfor ikke brukes som en erstatning for slått som skjøtselsmetode på slåttemyr. Dette er fordi tråkk fra beitedyr presser torva sammen og kan påføre skader på røttene til plantene og føre til at planter drukner. Ved sammenpressing av torv kan man få blottlegginger og andre endringer som kan bidra til økt erosjon og utvasking. Tidligere beitemyr bør imidlertid fortsettes å skjøttes med beiting (storfe er best egnet). Generelt er den beste skjøtselen å videreføre den opprinnelige bruken av området.

Som et alternativ til ljà, kan tohjuls slåmaskin benyttes, og venderive kan gjøre rakearbeidet enklere. Hvis formålet med skjøtselen er å bevare slåttemyras egenskaper og karakteristikk bør gresset som slås fraktes ut av myra for å hindre at høyet gjødsler myra når det råtner. Hvis høyet ikke skal benyttes til dyrefor, bør det brennes, eller lagres nedstrøms for myrområdet. Er slåttemyra stor kan det være hensiktsmessig med ulike tiltak på ulike deler av myra.

Typisk for rike slåttemyrer er et stort antall orkideer. Orkideer er svært sensitive for gjengroing og krattoppslag, og vil gå tilbake hvis området blir for gjengrodd. De vil imidlertid også gå tilbake ved for intensiv slått, så på orkiderike myrer bør ikke det samme området slås hvert år (Norderhaug, et.al., 1999).

Områdebeskrivelse og metode

Bjørnhaugmyra – Områdebeskrivelse

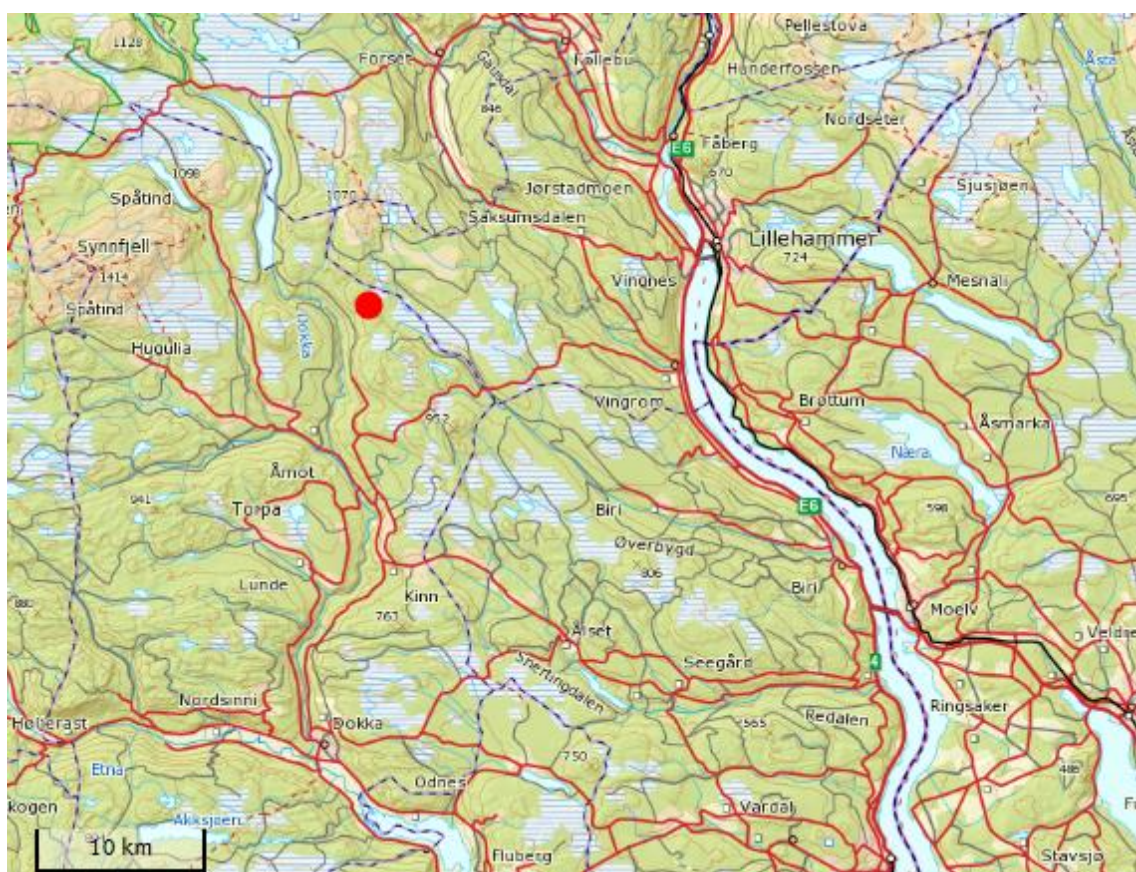
Bjørnhaugmyra ligger i Nordre land kommune i Oppland, nær grensen til Lillehammer. Myra er lokalisert sørøst for Dokkfløyvatnet og rett nord for Bjørnhaugen (911 moh.). Selve myra ligger på om lag 800 moh., og har en utstrekning på ca. 350 da. Landskapet preges av granskog, avbrutt av myr og med innslag av flere mindre tjern. Området har i regional sammenheng et tydelig humid klima, og er innerste utløper av svakt oseanisk seksjon (O1) på Østlandet (Moen 1998). Det humide preget kommer tydelig til syne i form av rike skjeggjavforekomster i granskogen (bl.a. rikelig med gubbeskjegg), samt innslag av arter som skrubber i den høgereliggende blåbærgranskogen.

Bjørnhaugmyra ligger i mellomboreal sone (Mb) (Moen 1998). Berggrunnen i området øst for Dokkfløyvatnet er dominert av kvartsitt og metasandstein, sørover mot Bjørnhaugmyra finnes imidlertid innslag av rikere bergarter i form av leirskifer og alunskifer (Sigmond et al. 1984).

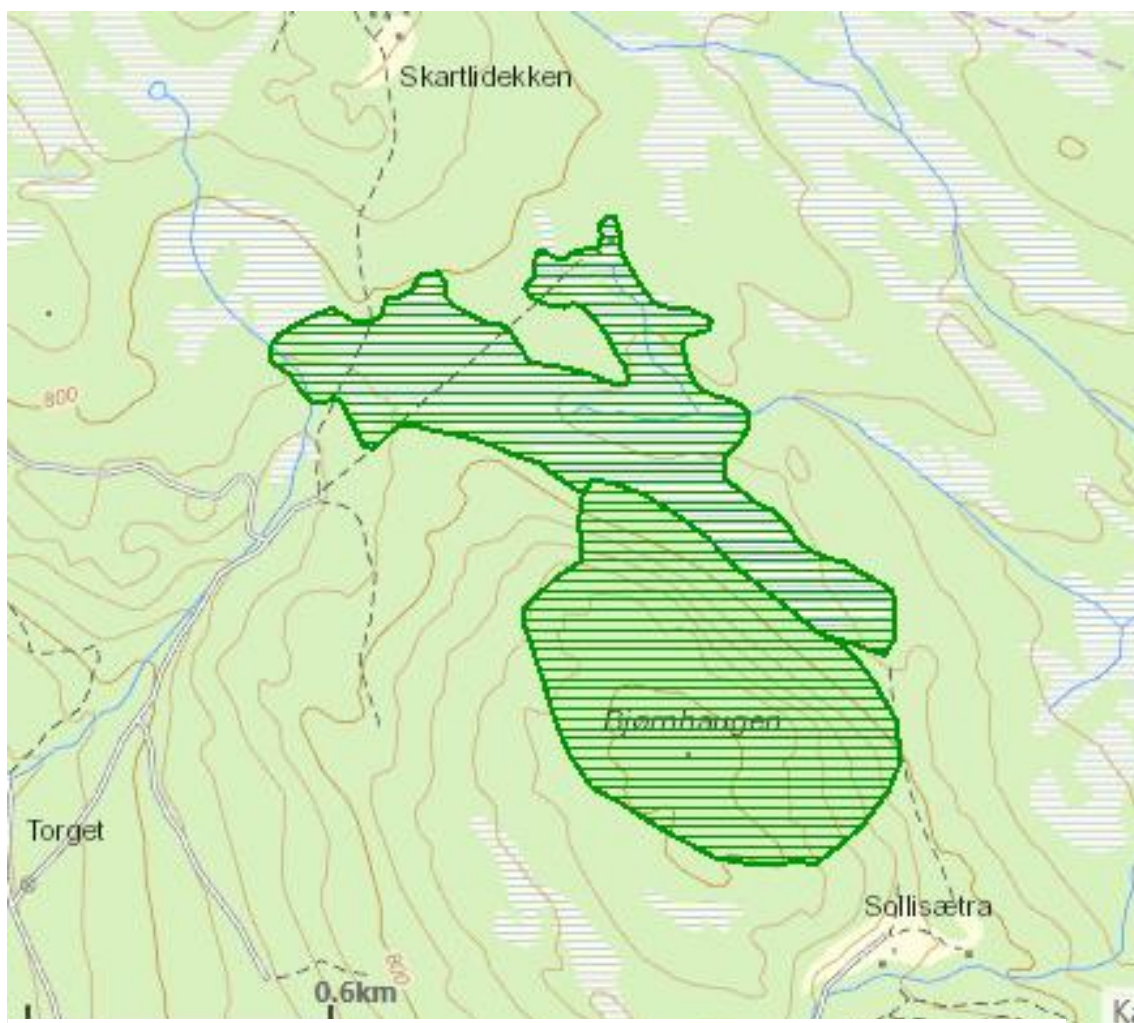

Fastmatte utgjør det alt vesentlige av Bjørnhaugmyra, bare to mindre arealer med løsbunn representerer unntakene. Disse finnes henholdsvis sentralt i myra og helt i østre del. Arealmessig utgjør disse bløtere områdene under 10 % av arealet på Bjørnhaugmyra. Til tross for en lang periode uten slått er selve myrflata i liten grad utsatt for gjengroing, selv om spredte bjørketrær forekommer. Kantsonene er imidlertid i gjengroing, fortrinnsvis av bjørk og gran. Spesielt framtrедende er dette i kantene langs bakkemyrene i nordvest.

Bjørnhaugmyra er omgitt av grandominert barskog. Denne fjellnære skogen er stedvis gammel og grovvokst. Salstutlia naturreservat ligger nordvest for Bjørnhaugmyra, og inneholder en lang rekke rødlistearter knyttet til kontinuitet i forekomst av død ved (Geir Høitomt egne observasjoner). I den nordvendte skråningen fra Bjørnhaugen ned mot Bjørnhaugmyra finnes en nokså rik forekomst av huldrestry (*Usnea longissima*) (Geir Høitomt egne observasjoner).

Figur 1: Rødt punkt viser Bjørnhaugmyras beliggenhet (Kart hentet fra Norgeskart.no, 2017).

Figur 2: Avgrensning av Bjørnhaugmyra og Bjørnhaugen (Kart hentet fra Naturbase, 2017).

Bjørnhaugmyra er karakterisert som slåtte-myra med svært viktig verdi (A). Myra går lokalt også under betegnelsen Slåttemyra og kantsona mot Skartlidekken seter benevnes Slåttebakken. Navnsetting og lokalkjente personer bekrefter at dette har vært ei myr som i tidligere tider ble utnyttet til både slått og beiting. Beitepåvirkning av storfe har trolig påvirket både myra og kantsonene. Bjørnhaugmyra er ikke grøftet eller påvirket av andre tekniske inngrep. Det har foregått transport av tømmer over myra vinterstid (slepkjøring med traktor), men dette har ikke satt varige spor i myra.

Figur 3: Det vokser mange orkidearter på Bjørnhaugmyra (Foto: Geir Høitomt, 2011).

Bjørnhaugmyra er svært rik på orkideer og innehar ni ulike arter (lappmarihånd, engmarihånd, brudespore, stortveblad, småtveblad, grønnekurle, flekkmarihånd, skogmarihånd, korallrot). Orkideene vokser sammen med andre krevende arter som klubbestarr, hårstarr, slirestarr, gulstarr, kornstarr, sotstarr, dvergjamne, fjellfrøstjerne, fjellsnelle, gulsildre m.fl.). Det er også gjort flere observasjoner av dobbeltbekkasin på myra.

Metode

DNV har utført slått på Bjørnhaugmyra siden 2011. Slåttearealet blir slått med en syklus på 5 år. Det betyr at hvert år i 5 år vil det slås nye arealer, før vi igjen begynner på nytt med det første området. Resultatene på arealene som er slått og/eller ryddet de siste årene er svært gode, og kan gjenkjennes på en snauere og

Figur 4 Det er svært viktig med jevnlig slått for å hindre gjengroing med gran og bjørk (Foto: Lea Hoch, 2019)

jevnere vegetasjon uten like mye tuedannelse og lyng/dvergbusk-innslag.

Slått med tohjuls slåmaskin, fjerning av småtrær, raking og fjerning av gress ble utført i tidsrommet 30.09.19 - 11.10.2019. Bjørnhaugmyra ble skjøttet i henhold til gjeldene skjøtselsplan.

I år måte undervisningsopplegget for Torpa ungdomsskole avlyses på grunn av tidlig snøfall. Dette kommer til å bli tatt opp igjen neste år.

Figur 5 Bjørnhaugmyra før slått i 2019 (Foto: Lea Hoch, 2019)

Figure 6 Bjørnhaugmyra under slått første dagen (Foto: Lea Hoch, 2019)

Figur 7 Arealet som ble slått i 2019, i bakgrunnen ser man Bjørnhaugen (Foto: Lea Hoch, 2019)

Resultat og diskusjon

Om lag 16 dekar av Bjørnhaugmyra ble slått i 2019. I tillegg ble det fjernet oppslag av bjørk og gran på ca. 7 dekar.

Figur 8: Avgrensing av skjøttet område av Bjørnhaugmyra 2019, rødt er slått, blått er ryddet for bjørk m.m.

Det ble brukt to hjuls-slåmaskin på hele arealet. Venderiva ble ikke brukt i år siden det kom en del snø den 03.10. og det gjorde rakingen vanskelig mange steder (se figur 10 - 12). Da vi kom tilbake 11.10. lå snøen fortsatt på myra, særlig langs kantene mot skogen (figur 13 og 14). Dette gjorde rakingen mye tungere enn forventet og vi klarte dessverre ikke å rake alle steder. Gresset ble fjernet fra myra.

Det ble raket for hånd og transportert vekk med presenning. Mye regn og snø gjorde at det ble det tyngste arbeidet. Gresset ble deponert i flere hauger inne på fast mark.

For å ta ned trær og busker ble det brukt motorsag og hogstavfallet ble fjernet manuelt og lagt i hauger på myrkanten. Kvisthauger kan da skape et viktig livsmiljø for insekter og vedboende sopp.

De siste årene har det vært tradisjon at åttende klasse ved Torpa ungdomsskole deltar på slåttene av Bjørnhaugmyra. Dette fungerte dessverre ikke i år på grunn av tidlig snøfall.

Figur 9: Fjerning av bjørkeoppslag og smågran. Død ved lot vi stå som viktig livsmiljø for insekter, sopp og lav (Foto: Lea Hoch, 2019).

Figur 10 gresset ble raket i småhauger for senere fjerning med hjelp av presenning (Foto: Lea Hoch, 2019)

*Figur 11 Snøen gjorde raking til en krevende og slitsom jobb som måtte avlyses etter hvert
(Foto: Lea Hoch, 2019)*

Figur 12 i løpet av kort tid kom det over 10 cm snø den 03.10. (Foto: Lea Hoch, 2019)

Figur 13 Den 11.10. hadde snøen ikke tinet til tross for mildvær. De haugene som ble raket sammen tidligere ble dratt inntil fast mark med presenning (Foto: Lea Hoch, 2019)

Figure 14 Der snøen hadde tinet i sørvendte skråninger ble gjenværende gresset raket sammen og fjernet(Foto: Lea Hoch, 2019)

Videre arbeid

Bjørnhaugmyra er en god representant for slåttemyrer, og er en av få i Norge som slås jevnlig. Det anses derfor som svært viktig at slåtten av myra fortsetter i årene fremover. I den forbindelse kunne det vært hensiktsmessig å ruste opp stien opp til myra, da den i dag kun er en krøttersti, noe som gjør frakt av utstyr utfordrende og tidkrevende. Det vil da være snakk om en enkel sti, kanskje med flisstrø eller liknende. Bjørnhaugmyra besøkes også i forbindelse med guidede blomsterturer (for eksempel «Villblomstens dag»). Slike arrangementer ville også dratt nytte av en bedre sti.

Kilder

Høitomt, G. (2011) *Slåttemyr - en truet naturtype, med skjøtselsplan for Bjørnhaugmyra i Nordre Land kommune, Oppland*.

Moen, A. (1998) *Nasjonalatlas for Norge: Vegetasjon*. Statens kartverk, Hønefoss.

Norderhaug, A., Austad, I., Hauge, L. og Kvamme, M. (1999) *Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker*. Landbruksforlaget. ISBN (trykt): 82-529-3254-2.

Noreng, J.E. 2018. Skjøtsel av Bjørnhaugmyra - 2018. Dokkadeltaet Våtmarkssenter Rapport 2018-8.

Sigmond, E.M.O., Gustavson, M. og Roberts, D. (1984) *Berggrunnskart over Norge*.

Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter AS (DNV) ble etablert som et aksjeselskap i 2008 og eies av kommunene Nordre Land og Søndre Land. DNV tilbyr en rekke miljøfaglige tjenester og har opparbeidet betydelig kompetanse innenfor naturrestaurering, skjøtsel og naturtypekartlegging. Selskapet jobber for at naturmangfoldet ivaretas og brukes på en bærekraftig måte, og formidler dette gjennom nyskapende naturveiledning. Du finner oss ved Dokkadeltaet naturreservat. Våtmarkssenteret har rullerende utstillinger og er åpent for besøkende i sommermånedene.

Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter AS PB 135, 2882 DOKKA Tel: +47 46 80 64 23 E-mail: post@dokkadeltaet.no www.dokkadeltaet.no

